УДК-159.955:366.636

RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA AXBOROTLARNING IJTIMOIY BARQARORLIKKA TA'SIRI

Tursunova Shahnoza Bekchanovna,
Urganch davlat pedagogika instituti
"Milliy g'oya va falsafa" kafedrasi dotsenti

Ibragimova Nilufar,
Urganch davlat pedagogika instituti
"Milliy g'oya va falsafa" kafedrasi stajyor-o'qituvchisi
tursunovashahnoza534@gmail.com
Orcid: 0009-0008-9812-308X

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20001692

Annotatsiya. *Mazkur maqolada zamonaviy axborot muhitida mediya faqat xabar yetkazish vositasi emas, balki ijtimoiy jarayonlarni talqin qiluvchi, baholovchi va yo'naltiruvchi kuchga aylanayotganligi, shuningdek, raqamli makon sharoitida axborot xavfsizligini ta'minlash, yolg'on va manipulyativ axborotlarning oldini olish, milliy mediya modelini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari ilmiy manbalar yordamida asoslab beriladi [1; 3; 4].*

Kalit so'zlar: *mediya axborot, mediya tizimi, mediakommunikatsiya, ijtimoiy ong, innovatsion rivojlanish, axborot xavfsizligi, raqamli makon.*

Аннотация. *В данной статье обосновывается тот факт, что в современной информационной среде средства массовой информации являются не только средством передачи информации, но и силой, интерпретирующей, оценивающей и направляющей социальные процессы, а также рассматриваются теоретические и практические аспекты обеспечения информационной безопасности в цифровом пространстве, предотвращения ложной и манипулятивной информации и формирования национальной медиамодели с использованием научных источников [1; 3; 4].*

Ключевые слова: *медиаинформация, медиасистема, общественное сознание, информационная безопасность.*

Abstract. *This article substantiates the fact that in the modern information environment, the media is not only a means of conveying information, but also a force that interprets, evaluates, and directs social processes, as well as the theoretical and practical aspects of ensuring information security in the digital space, preventing false and manipulative information, and forming a national media model using scientific sources [1; 3; 4].*

Keywords: *media information, media system, public consciousness, information security.*

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamlashtirish sharoitida jamiyat taraqqiyoti axborot resurslari va kommunikatsiya jarayonlari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning ochiqligi, shaffofligi va samaradorligi, avvalo, mediya tizimining qanday faoliyat yuritishiga bevosita bog'liqdir. Mediya tizimi fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi ishtirokini faollashtiruvchi muhim institut sifatida namoyon bo'lmoqda [1].

Zamonaviy axborot muhitida mediya faqat xabar yetkazish vositasi emas, balki ijtimoiy jarayonlarni talqin qiluvchi, baholovchi va yo‘naltiruvchi kuchga aylanmoqda. Shu sababli mediya axborot jamiyat hayotidagi ijtimoiy muammolarni aniqlash, jamoatchilik fikrini shakllantirish va fuqarolik faolligini rag‘batlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali axborot tarqatish hajmining keskin ortishi axborot sifati, ishonchliligi va xavfsizligi bilan bog‘liq muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, yolg‘on va manipulyativ axborotlarning tarqalishi ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bois mediya faoliyatini ilmiy tahlil qilish va uning ijtimoiy mas’uliyatini kuchaytirish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Axborot xavfsizligi siyosatining ko‘plab ta’riflari turli hujjatlarda keltirilgan, shulardan davlat organlari uchun mos keluvchi ta’rif shunday: axborot xavfsizligi siyosati – bu korxona yoki tashkilot xodimlari axborot resurslarini himoya qilish uchun kundalik amaliyotida amal qiladigan chora-tadbirlar, qoidalar va tamoyillar to‘plami.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Axborot xavfsizligi ishlab chiqish asoslari Axborot xavfsizligi siyosati, birinchi navbatda, korxonada axborot xavfsizligini ta’minlashning maqsad va vazifalarini faoliyatga singdirish uchun zarurdir. Faoliyat yuritayotgan har bir xodim shuni tushunishi kerakki, xavfsizlik xodimi nafaqat ma’lumotlar chiqib ketishini tekshiruvchi, balki kompaniya xatarlarini minimallashtirish va shu sababli kompaniya rentabelligini oshirishda yordamlashuvchidir.

Yurtimizda elektron hukumatni qurish, davlat organlari faoliyatini raqamlashtirish bilan bog‘liq harakatlar jadal sur’atlarda amalga oshirilmoqda. Hukumatning tegishli qarorlari va axborot xavfsizligi sohasidagi standartlarga (O‘z DSt ISO/IEC 270XX) muvofiq har bir tashkilotda axborot xavfsizligi siyosatini ishlab chiqish va joriy qilinishi lozimligi yuzasidan talablar keltirilgan. Xususan, O‘z DSt ISO/IEC 27002 standartining 5-bobida Axborot xavfsizligi siyosatini ishlab chiqish bo‘yicha talablar belgilab qo‘yilgan.

Shuni aytish mumkinki, axborot xavfsizligi bugungi kunda respublikamizning raqamli iqtisodiyotini rivojlantirishning eng muhim elementi darajasiga ko‘tarilmoqda. Axborot xavfsizligi madaniyatini mamlakatning tijorat tashkilotlari va davlat tuzilmalari faoliyatining barcha sohalariga chuqur singdirmasdan bozor ishtirokchilarining elektron hamkorligini kengaytirish va yangi axborot texnologiyalaridan keng foydalanish mumkin emas. Tashkilotlarda axborot xavfsizligi madaniyatini oshirishning eng samarali vositasi bo‘lgan axborot

xavfsizligi siyosati zamonaviy sharoitda muhim omil bo‘lib qolmoqda. Bundan tashqari, yurtimizda iqtisodiy faoliyat va davlat boshqaruvi jarayonlarining raqamlashtirilishi kuchayishi bilan axborot xavfsizligi siyosatining roli tobora oshib bormoqda. Axborot xavfsizligi haqida gap ketganda, bir qator oqibatlar mavjud.

Birinchidan, axborot qandaydir tahdiddir va uni himoya qilish kerak. Biror narsa tahdid degan ushbu asosiy taxmindan kelib chiqib, tenglamaning boshqa tomoni, ya'ni biror narsa tahdid ostida ekanligi mavjud. Shuning uchun aniq tushuncha va nuqtai nazarga ega bo'lish uchun keyingi bosqichga o'tishdan oldin ikkita darhol savol berish kerak. Axborot qanday tahdid? Ushbu birinchi savoldan kelib chiqadigan yana bir savol shundaki, axborot kim uchun tahdid? Jarayonning keyingi mantiqiy bosqichidan o'tishdan oldin, avvalo, bu savollarga javob berish kerak. Axborot tahdidiga duchor bo'lgan shaxslar va guruhlarni qanday qilib eng yaxshi himoya qilish mumkin? Shuni ta'kidlash kerakki, xavfsizlik tahdidini aniqlash va e'lon qilish uchun mas'ul bo'lgan muassasa ko'pincha davlatdir. Davlat deganda men mamlakat parlamentining munozaralar, deklaratsiyalar va qabul qilingan qonunlar nuqtai nazaridan ishini nazarda tutyapman. Biroq, nimani tahdid deb baholash kerakligini va nima emasligini aniqlashda biroz sub'ektiv bo'lib, milliy manfaatlarga yoki xalq manfaatlariga emas, balki hukmron hokimiyat manfaatlariga bog'liq. Garchi idrok qilingan tahdid ko'pincha amaldagi siyosiy hokimiyat manfaatlariga zarar yetkazadigan narsa sifatida tasvirlansa-da, bu jamoatchilikka osonroq "sotilsa" bo'ladi. Ommaviy kommunikatsiyalardagi motivatsiyalar Shunday qilib, xavfsizlikka tahdid siyosiy tashkilotning (chunki bu ishda ijtimoiy yoki iqtisodiy emas, balki siyosiy tashkilotga urg'u berilgan) va xususan, o'sha paytda hokimiyatni egallab turgan siyosiy tashkilotning mavjudligiga tahdid solishi mumkin bo'lgan narsa ekanligi haqida xulosa chiqarish mumkin. Unda "axborot xavfsizligi" jarayonga qayerda mos keladi? Uning ahamiyati idrok haqiqatdan muhimroq degan fikrdadir. Ya'ni, odamlar (jamoatchilik) aslida haqiqiy holat bo'lishi mumkin bo'lgan narsaga emas, balki haqiqat deb bilgan narsalariga munosabat bildirishga moyildirlar. Ommaviy axborot vositalari ko'pincha mamlakat aholisining aksariyat qismidan uzoqda bo'lgan voqealarni keltirib chiqarish orqali odamlarning fikrlari va qadriyatlarini shakllantirishga yordam beradi. Shunday qilib, ommaviy axborot vositalari sohasi bir qator darajalardan - siyosiy, ijtimoiy va boshqa sohalardan tashqariga chiqadigan qizg'in bahsli maydondir.

Ilmiy adabiyotlarda mediya tizimi ommaviy kommunikatsiyaning institutsional shakli sifatida talqin etiladi. Ushbu tizim gazeta, jurnal, radio, televideniye, internet saytlar va ijtimoiy tarmoqlarni qamrab olib, jamiyat hayotida axborot almashinuvining uzluksizligini ta’minlaydi [3].

Mediya axborot esa aynan shu tizim doirasida yaratiladigan, qayta ishlanadigan va keng auditoriyaga yetkaziladigan axborot mahsulotidir. Mediya axborot voqelikni oddiy aks ettirish bilan cheklanib qolmay, uni tahlil qiladi, baholaydi va muayyan ijtimoiy pozitsiyani shakllantirishga xizmat qiladi.

Bu jarayonda jurnalist va mediya subyektlari ijodiy erkinlik va professional mas'uliyat uyg'unligiga asoslanishi lozim. Chunki axborotning noto'g'ri talqini yoki biryoqlama yoritilishi jamiyatda ishonchsizlik va ijtimoiy keskinlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Mediya tizimi jamiyat hayotining "ijtimoiy barometri" sifatida faoliyat yuritadi. Aynan mediavositlar orqali ijtimoiy muammolar jamoatchilik muhokamasiga chiqariladi, jamoatchilik fikri shakllanadi va fuqarolik faolligi rag'batlantiriladi [3; 4].

Zamonaviy iste'mol jamiyati sharoitida mediya axborot ijtimoiy ongga kuchli ta'sir ko'rsatib, qadriyatlar tizimining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonni tushunish va boshqarish mediya siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir.

Raqamli makonda axborot oqimlarining keskin ortishi axborot xavfsizligini ta'minlash masalasini mediya faoliyatining ajralmas qismiga aylantirdi. Axborot xavfsizligi tarqatilayotgan ma'lumotlarning haqqoniyligi, ishonchliligi va jamiyat barqarorligiga tahdid solmasligini ta'minlash bilan bog'liqdir [2; 4].

Yolg'on axborot, manipulyativ xabarlar va destruktiv kontentning tarqalishi ijtimoiy ongga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois faktlarni tekshirish, professional etika va huquqiy javobgarlik mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mediya tizimini strategik rivojlantirishda jamiyatning tarixiy-madaniy xususiyatlari va milliy qadriyatlarini hisobga olish muhimdir. O'zbekiston sharoitida mediya faoliyati demokratik islohotlarni yoritishda milliy mentalitet va jamoaviylik tamoyillari bilan uyg'un holda olib borilishi zarur [1].

Milliy mediya modeli jamiyat manfaatlariga xizmat qiluvchi, ijtimoiy muammolarni konstruktiv yondashuv asosida yorituvchi institut sifatida shakllanishi lozim.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, mediya tizimi va mediya axborot zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim institutsional omili hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar rivoji sharoitida axborot xavfsizligini ta'minlash mediya faoliyatining ustuvor vazifasi bo'lib qolmoqda [1; 4]. Mediya faoliyatini ijtimoiy mas'uliyat, xolislik va insonparvarlik tamoyillariga asoslab rivojlantirish jamiyat barqarorligi va demokratik taraqqiyotga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. — Тошкент: O‘zbekiston, 2021. — 121 б.
2. Лапшин И.И. Философия изобретения и изобретения в философии. — Москва: Республика, 1999. — 91 с.
3. Бодрийяр Ж. Общество потребления. — Москва: АСТ, 2020. — С. 138–149.
4. Маркина Ю.В. Мировые транснациональные медиа-корпорации как сегмент глобализации информационной деятельности // Научные ведомости. Серия: Гуманитарные науки. — 2018. — Т. 37. — С. 25–29.